

Aktuální situace chřadnutí smrkových porostů a kůrovcová kalamita z pohledu Lesů ČR

Takovou změnu klimatu lesníci ani zemědělci dosud nezažili.

Tomáš Pospíšil

Někteří z nás nazývají současné výkyvy počasí klimatickou změnou, jiní zase jen dočasným obdobím, které se periodicky opakuje a není nutné se jím nechat příliš znepokojoovat. Ať si o tom myslíme cokoliv, tak je však více než zřejmé, že v přírodním

prostředí dochází ke změnám natolik rozsáhlým, že to v minulosti lesníci, zemědělci ani ochránci přírody ještě nezažili. Snad nejvýrazněji se pak dopady těchto změn projevují ve vodním hospodářství a ve stavu našich lesů.

Kalamitní těžby u obce Janov. Foto Tomáš Pospíšil

Zvyšování sucha vyvolává stresové faktory pro les

Posledních osm let spadá mezi deset nejteplejších v historii měření Českého hydrometeorologického ústavu (dále ČHMÚ). Dlouhodobý průměr roční teploty pro Olomoucký kraj počítaný od roku 1961 do roku 2017 je 7,4 °C. Z dat ČHMÚ vyplývá, že za posledních čtrnáct let se průměrná roční teplota v našem kraji zvýšila průměrně o 0,91 °C nad dlouhodobý průměr. Přičemž nejextrémnější roky byly 2014 (o 2,0 °C) a 2015 (o 1,8 °C). Postupné zvyšování průměrné teploty v našich zeměpisných šířkách a nedostatečná, případně nerovnoměrná distribuce srážek v průběhu roku negativně ovlivňuje celkovou vodní bilanci v krajině. Tato vodní bilance je dána rozdílem úhrnu srážek a celkového výparu z prostředí. V současné době se mění celková variabilita srážek. Snižuje se počet deštivých dnů, přičemž se nemusí měnit celkové roční úhrny srážek. Přibývá extrém-

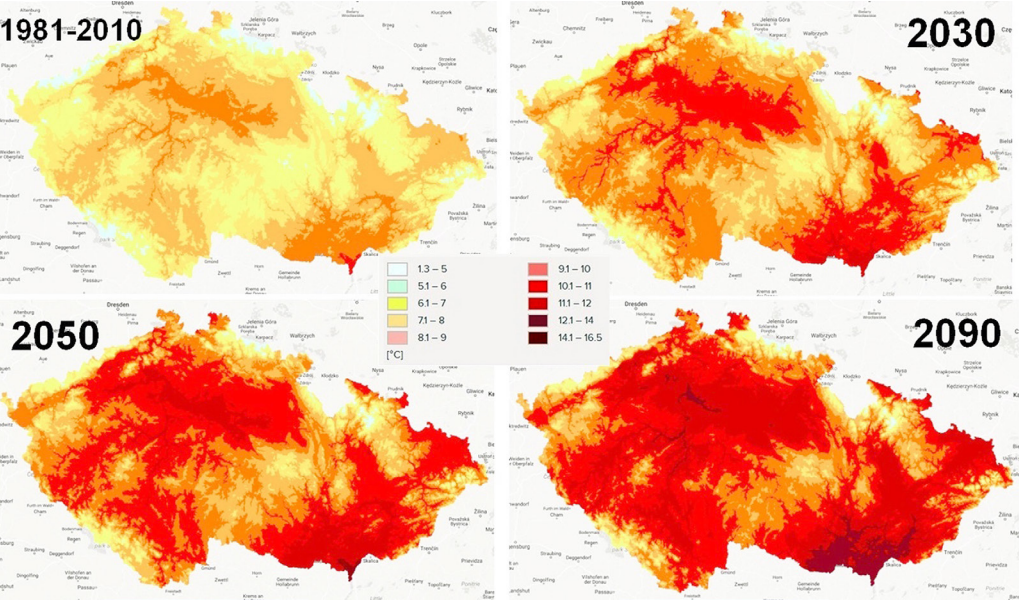

Ochranná opatření proti kůrovcům – feromonové lapače. Foto Tomáš Pospíšil

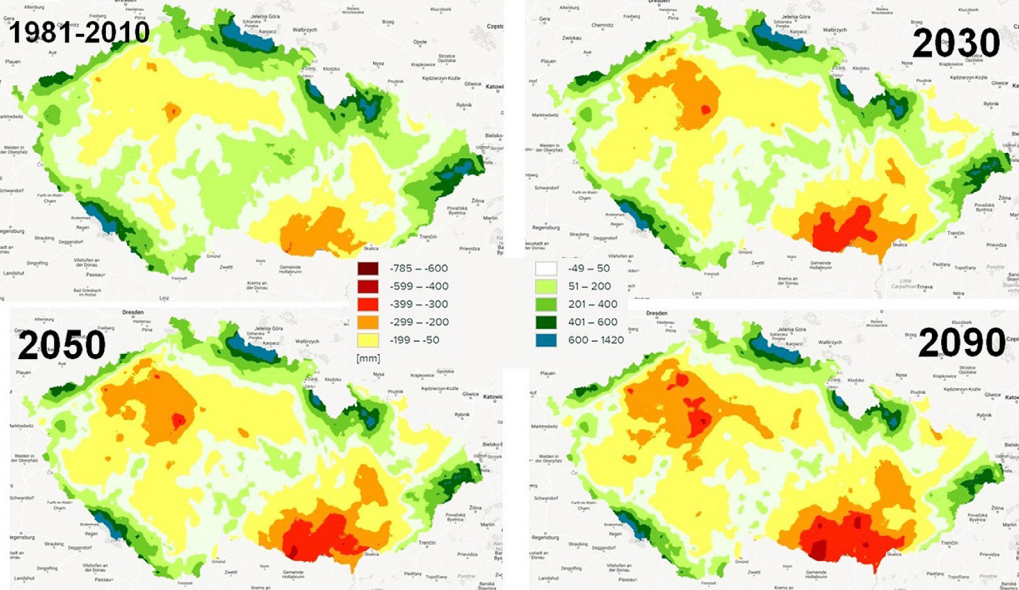

Ochranná opatření proti kůrovcům – insekticidní síť. Foto Tomáš Pospíšil

Průměrná roční teplota vzduchu. Predikce vývoje. Zdroj CzechGlobe

Vodní bilance v krajině. Predikce vývoje. Zdroj CzechGlobe

Lýkožrout smrkový. Foto Archiv AOPK ČR

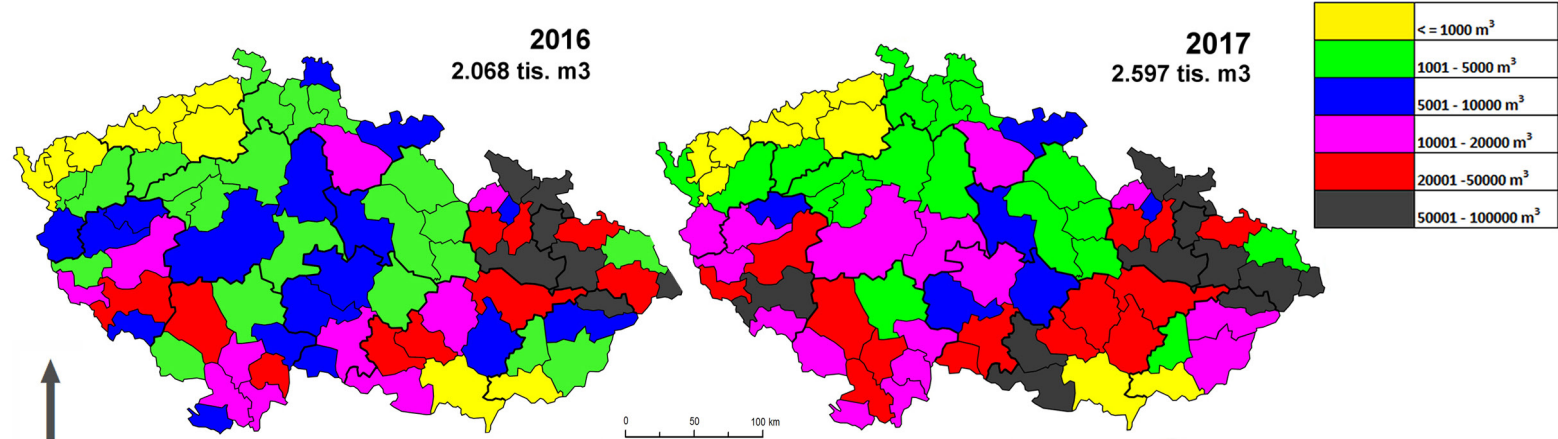
ních bouřek a přívalem dešťů. Celoročně se však vlivem vyšší celkové teploty zvyšuje reálný výpar a dostupné vláhy v lesních ekosystémech výrazně ubývá. Důsledkem je zvyšování sucha a tím zvyšování stresových faktorů pro lesní dřeviny. Souběžný efekt těchto vlivů snižuje vitality lesních porostů. Zvláště náchylnou dřevinou je pak smrk ztepilý.

Nedostatek vláhy vadí zejména smrku

Smrk trpí stresem z nedostatku vláhy pod 600 milimetrů ročního úhrnu. Mělký kořenový systém pronikající jen několik decimetrů do půdy není schopen využívat stále klesající hladinu dostupné vody. Tím se snižuje jeho obranyschopnost před škodlivými organismy, především pak před podkorním hmyzem, tedy kůrovcem. Negativní dopad srážkové podprůměrných let 2015 a 2016 způsobil rozsáhlé chřadnutí smrkových porostů, které se lavinovitě šíří do našich končin od východu. Primárně suchem oslabené dřeviny nejsou schopny vytvářet obranné látky a sekundárně tak podléhají podkornímu hmyzu nebo třeba houbovým onemocněním. Navíc dlouhotrvající extrémní teploty urychlují vývoj běžných druhů kůrovců a umožňují zvýšení počtu generací či šíření u nás doposud nepříliš rozšířených druhů, např. lýkožrouta severského.

Kůrvec vítězí, oslabené porosty konvenčními metodami ochránit nelze

Historicky byl pro nás smrk ztepilý hlavním hospodářskou dřevinou ve všech lesních vegetačních stupních, ale z dnešního pohledu je tento stav již neudržitelný. Smrk si své přirozené místo zachová snad jen v nejvyšších nadmořských výškách Hrubého Jeseníku. Škody na jehličnatých porostech v nižších polohách jsou tak rozsáhlé, že v oblasti Nízkého Jeseníku je nutné jednorázově odlesňovat stovky hektarů víceméně monokulturních porostů. Lavinovité šíření kůrovcové kalamity nerespektuje státní ani vlastnické hranice. Obdobná situace se tak vyskytuje v polských i slovenských lesích, ale také v lesích vojenských, obecních či církevních. Pokud by se jednalo o mnohokrát absolvovanou gradaci kůrovců v souvislosti s jeho přemnožením na stromech vyvrácených větrem, tak by konvenční lesnické postupy velkoplošný rozpad dokázaly po relativně krátké době zastavit. V praxi by se k tomu používaly plastové feromonové lapače, stromové lapáky,

Kůrovcové těžby dle lesních správ Lesů ČR. Srovnání roků 2016 a 2017. Zdroj Lesy ČR

insekticidní postřiky, sítě pro zakrývání napadeného dříví. Situace je však o mnoho komplikovanější, protože i s mnohem menším počtem atakujících brouků si chronicky oslabené porosty nedokážou samy poradit a množství hmyzu tak roste geometrickou řadou.

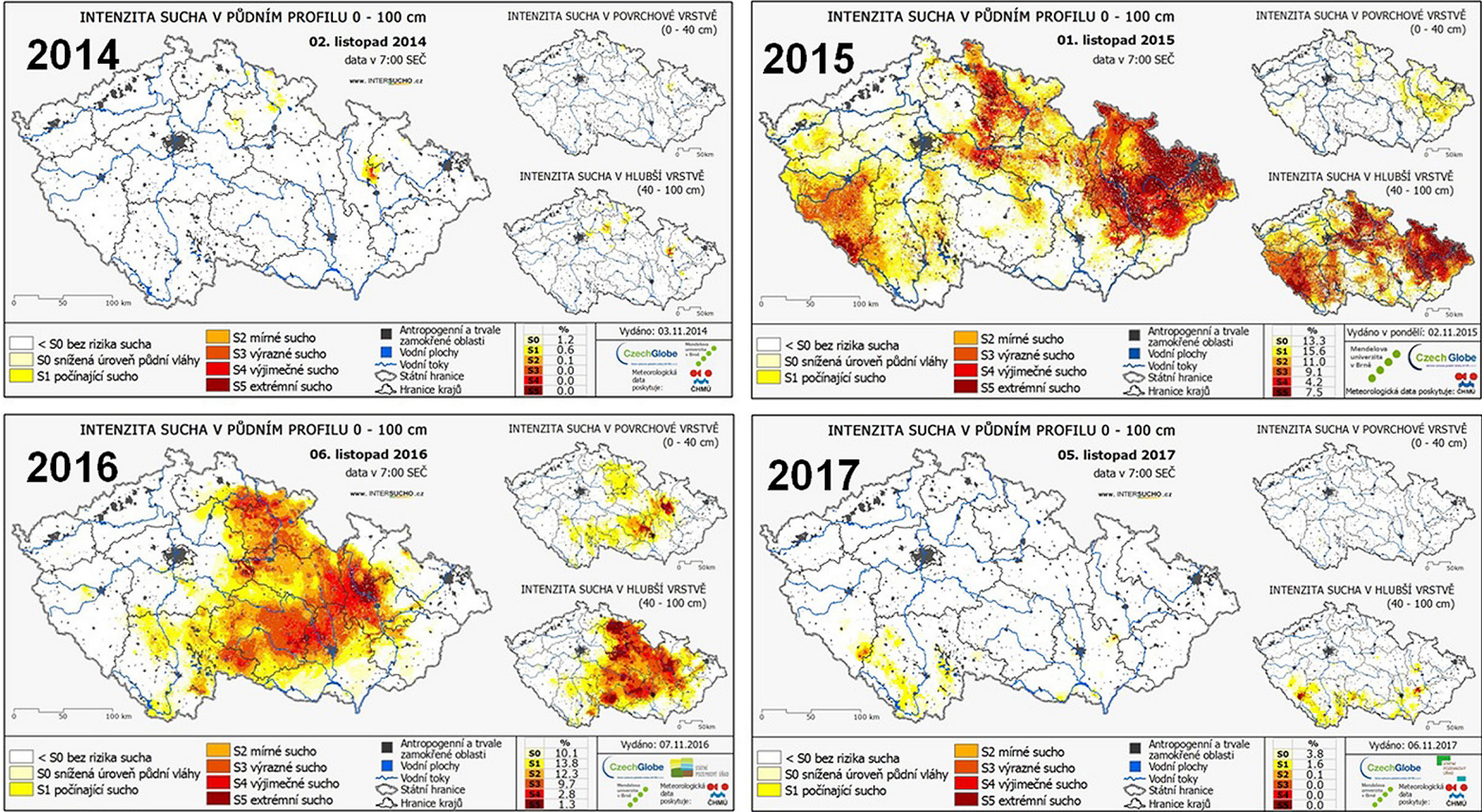
Nezbytná je druhová, prostorová a věková rozrůzněnost porostů

V současné době je potřebná strategie co nejvíce zpomalit odlesňování, abychom

získali více času na tvorbu druhově, prostorově a věkově rozrůzněných porostů. Obnova velkých kalamitních holin stinnými listnáči a jedlí je ale velmi složitou záležitostí. Vypořádat se při ní musíme například s tím, že extrémně rychlý přechod od lesního k téměř stepnímu prostředí způsobuje rychlou mineralizaci humusových horizontů, výrazně ovlivňuje vodní režim a vodní bilanci, plochy silně zabuřeňují, zvyšuje se eroze půdy či dochází ke kumulaci škod

spárkatou zvěří. Jsou to však úkoly, které dnes již nemají alternativu a které zvládnout musíme. Jen bohatá směs jehličnatých a listnatých dřevin různého stáří zaručí vyšší stabilitu a odolnost vůči přírodním vlivům, které v budoucnu přijdou. A že se tak stane, již není pochyb.

Autor je ředitel Úseku lesního a vodního hospodářství ve státním podniku Lesy České republiky.

Intenzita sucha v půdním horizontu 0–100 cm. Predikce vývoje. Zdroj Intersucho